

Analiza pacjentów leczonych protetycznie we wrocławskiej klinice w latach 2006–2013 z powodu urazów twarzoczaszki

Analysis of patients treated prosthetically in a clinic in Wrocław from 2006 to 2013 following craniofacial injuries

¹ Katedra Protetyki Stomatologicznej Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

² Student Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

DOI: <http://dx.doi.org/10.20883/df.2017.22>

Streszczenie

Wprowadzenie. Urazy twarzoczaszki to jedne z częściej występujących obrażeń kwalifikujących się do leczenia protetycznego. Mogą dotyczyć prawej lub lewej szczęki, obu szczęk, a także żuchwy – zarówno u kobiet, jak i mężczyzn. W takich przypadkach istnieje potrzeba przeprowadzenia leczenia protetycznego.

Cel. Analiza pacjentów pourazowych, leczonych protetycznie w Katedrze i Zakładzie Protetyki Stomatologicznej Wrocławskiego Uniwersytetu Medycznego w latach 2006–2013.

Materiał i metody. Badaną grupę stanowiło 61 pacjentów (16 mężczyzn i 45 kobiet) z obrażeniami w obrębie twarzoczaszki. U zgłaszających się do leczenia przeprowadzono wywiad ogólnomedyczny i stomatologiczny, badanie zewnętrzne i wewnętrzne, badanie radiologiczne, a następnie ustalano plan i przeprowadzono indywidualnie dobraną terapię.

Wyniki. 1. W badanym okresie do pourazowego leczenia protetycznego zgłosiło się zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn. 2. Najwięcej pacjentów pochodziło z Wrocławia i stanowili oni 47,6% leczonych. 3. Wypadki komunikacyjne były przyczyną 52,4% urazów. 4. Obrażenia najczęściej dotyczyły żuchwy i wystąpiły u 77,04% pacjentów. 5. Wzrost napięcia mięśni najczęściej występował obustronnie i dotyczył 37,7% leczonych pacjentów. 6. Leczenie protetyczne w 47,5% przypadków obejmowało lewy i prawy staw skroniowo-żuchwowy. 7. Podstawową metodą leczenia protetycznego pacjentów po urazach twarzoczaszki było wykonywanie szyn odciążających w 81,9% przypadków.

Wnioski. Należy stwierdzić, że u wszystkich pacjentów po przeprowadzeniu odpowiedniego leczenia protetycznego obejmującego wykonanie szyny odciążającej oraz po wspomagających zabiegach fizjoterapeutycznych (takich jak ćwiczenia mięśniowe Gerry'ego oraz masaże mięśni) dolegliwości ustąpiły najpóźniej 3 miesiące od rozpoczęcia leczenia.

Słowa kluczowe: uraz twarzoczaszki, leczenie protetyczne, szyna odciążająca.

Abstract

Introduction. Craniofacial trauma is a common form of injury. It can affect the right maxilla and/or left maxilla and/or mandible both in women and men. In such cases there is a need for prosthetic treatment.

Aim. To present an analysis of prosthodontically treated post-traumatic patients from the years 2006–2013 in the Chair and Department of Dental Prosthetics at Wrocław Medical University.

Material and Methods. The studied group consisted of 61 post-traumatic patients, including 16 men and 45 women. The patients were interviewed and examined. Each patient was referred for radiological examination, and then a plan of prosthetic treatment was established and performed.

Results. 1. In the studied period of time more women than men were reported to need post-traumatic prosthetic treatment. 2. The majority of patients were from Wrocław (47.6%). 3. Traffic accidents were the cause of 52.4% of the injuries that needed post-traumatic prosthetic treatment. 4. The most common injuries, in 77.04% of the patients, occurred in the mandible. 5. Increased muscle tension occurred on both sides in 37.7% of the treated patients. 6. In 47.5% of the cases prosthetic treatment focused on the left and right temporomandibular joint. 7. The basic method of prosthetic treatment for post-traumatic patients after craniofacial injuries was the use of relieving splints (81.9%).

Conclusions. It should be noted that after performing the appropriate prosthetic treatment involving the implementation of a relief plate and supportive physiotherapeutic procedures such as Gerry's muscular exercises and muscle massage, all post-traumatic ailments subsided for up to 3 months after the beginning of treatment for all patients.

Keywords: craniofacial trauma, prosthetic treatment, relieving splints.

Wstęp

Urazy w zakresie twarzoczaszki należą do częstszych przyczyn kwalifikujących do leczenia protetycznego. Urazy te mogą dotyczyć wyłącznie pra-

wej szczęki lub lewej szczęki, obu szczęk, a także żuchwy i to z różną częstotliwością u kobiet jak i u mężczyzn [1–4], niezależnie od wieku. Pacjenci pourazowi trafiający do leczenia pochodzą za-

równy z dużych i średnich miast, jak też z małych miasteczek i wsi. Podczas konsultowania pacjenta pourazowego zazwyczaj badane są przyczyny zaistnienia konieczności pourazowego leczenia protetycznego, zasięg odwodzenia żuchwy, okolice urazu oraz napięcie mięśni twarzy [5–7]. Wykonuje się kontrolne zdjęcie lewego i prawego stawu skroniowo-żuchwowego według Schillera lub stożkową tomografię komputerową, a także małoobrazkowe zdjęcia izometryczne i ortoradialne wybranych zębów [8–11]. Leczenie protetyczne prowadzone u pacjentów pourazowych zazwyczaj opiera się na wykonaniu szyny odciążającej, ćwiczeniach Gerrey'ego polegających na wzmacnianiu mięśni dna jamy ustnej i masażu mięśni [12–15]. Bardzo często uraz w obrębie twarzoczaszki może być skorelowany z urazem kręgów szyjnych, kręgów piersiowych lub/i obręczy barkowej, w związku z czym często wymaga leczenia wielopoziomowego. Należy podkreślić, że przy znacznej liczbie pacjentów pourazowych trafiających do leczenia protetycznego jedynie niewielu rezygnuje z leczenia po konsultacji.

Cel

Celem pracy była analiza protetycznie leczonych pacjentów pourazowych zgłaszających się w latach 2006–2013 do Wrocławskiego Uniwersytetu Medycznego.

Materiał i metody

Badaną grupę stanowiło 61 osób z urazami w zakresie twarzoczaszki (w wieku od 15 do 82 lat, w tym 45 kobiet i 16 mężczyzn), którzy zostali przyjęci do leczenia protetycznego w Katedrze i Zakładzie Protetyki Stomatologicznej Wrocławskiego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Ślą-

Tabela 1. Charakterystyka liczbowa pacjentów leczonych protetycznie po urazach w obrębie twarzoczaszki uwzględniająca płeć

Table 1. Characteristics of patients treated prosthetically after craniofacial injury

Kobiety	45
Mężczyźni	16
Razem	61

Tabela 2. Zestawienie leczonych pacjentów ze względu na wiek i płeć

Table 2. Summary of patients treated for age and sex

Przedziały wiekowe	15–20	21–25	26–30	31–35	36–40	41–45	46–50	51–55	56–60	61–65	66–70	Powyżej 71
Kobiety	4	6	6	8	5	2	2	3	6	1	2	–
Mężczyźni	2	5	3	2	1	1	1	–	–	–	–	1
Razem	6	11	9	10	6	3	3	3	6	1	2	1

skich (**Tabela 1**). U zgłaszających się pacjentów przeprowadzono wywiad ogólnomedyczny i stomatologiczny, badanie zewnętrzne i wewnętrzne, niezbędne badania radiologiczne, a następnie ustalano plan i przeprowadzono leczenie protetyczne. Pacjentów podzielono ze względu na płeć, wiek, pochodzenie, typ i przyczynę urazu i przeanalizowano uzyskane dane.

Wyniki

Do grupy wiekowej od 15 do 20 lat zakwalifikowano 6 osób, w tym 4 kobiety i 2 mężczyzn. W grupie wiekowej od 21 do 25 lat znalazło się 11 osób, w tym 6 kobiet i 5 mężczyzn. Do grupy wiekowej od 26 do 30 lat zakwalifikowano 9 osób, w tym 6 kobiet i 3 mężczyzn. W grupie wiekowej od 31 do 35 lat znalazło się 10 pacjentów, w tym 8 kobiet i 2 mężczyzn. W grupie wiekowej od 36 do 40 lat leczono 6 osób, w tym 5 kobiet i 1 mężczyznę. W grupach wiekowych od 41 do 45 lat i od 46 do 50 lat leczono po 3 pacjentów, po 2 kobiety i po 1 mężczyźni. W grupie wiekowej od 51 do 55 lat leczono 3 osoby i były to same kobiety. W przedziale wiekowym od 56 do 60 lat leczono 6 pacjentów i były to same kobiety. W przedziale wiekowym od 61 do 65 lat była 1 pacjentka. W przedziale wiekowym od 66 do 70 lat leczono 2 pacjentki. W przedziale wiekowym powyżej 71 lat znalazł się tylko jeden, 82-letni pacjent. Podsumowując, należy stwierdzić, że najwięcej pacjentów pourazowych było w wieku od 21 do 35 lat. Na podkreślenie zasługuje fakt, że nie zgłosił się ani jeden mężczyzna w wieku od 51 do 70 lat z urazem (**Tabela 2**).

Pacjenci pochodzili w większości z Wrocławia (29 osób). Wśród nich znalazło się 21 kobiet i 8 mężczyzn. Z Piławy Górnej i Siechnic pochodzili po 2 kobiety. Pojedyncze pacjentki pochodziły z Biestrzykowa, Bogdaszowic, Brzezińca, Brzezinki, Bytomia, Kudowy Zdroju, Łosic, Łowęcic, Malczyc, Nowej Soli, Nowogrodźca, Opola, Pakosławska, Płgowa, Raciborza, Radwanic, Smolca, Strzelina, Zaułka Rogozińskiego i Zebrzydowej. Pojedynczy pacjenci pochodzili z Czermy, Kiełczowa, Krotoszyna, Namysłowa, Sobótki, Środy Śląskiej, Świdnicy i Wielunia (**Tabela 3**).

Podczas badania ustalono, że u kobiet najmniejszy zasięg odwodzenia żuchwy wynosił 22

Tabela 3. Miejsca zamieszkania leczonych pacjentów

Table 3. Residence of treated patients

Miejsca zamieszkania kobiet	Ilość	Miejsca zamieszkania mężczyzn	Ilość	Razem
Wrocław	21	Wrocław	8	29
Piława Górna	2			2
Siechnice	2			2
Bieszczyków	1			1
Bogdaszowice	1			1
Brzezinec	1			1
Brzezinka	1			1
Bytom	1			1
Kudowa Zdrój	1			1
Łosice	1			1
Łowęcice	1			1
Malszyce	1			1
Nowa Sól	1			1
Nowogrodziec	1			1
Opole	1			1
Pakosławsko	1			1
Plgów	1			1
Racibórz	1			1
Radwanice	1			1
Smolec	1			1
Strzelin	1			1
Zaulek Rogoziński	1			1
Zebrzydowa	1			1
		Czerna	1	1
		Kiełczów	1	1
		Krotoszyn	1	1
		Namysłów	1	1
		Sobótka	1	1
		Środa Śląska	1	1
		Świdnica	1	1
		Wieluń	1	1

mm, a największy 55 mm. Natomiast u mężczyzn najmniejszy zasięg odwodzenia zuchwy wynosił 20 mm, a największy 61 mm. Należy podkreślić, że zasięg odwodzenia zuchwy do 39 mm wystąpił w 32 przypadkach (u 24 kobiet i u 8 mężczyzn). Natomiast zasięg odwodzenia zuchwy powyżej 40 mm wystąpił w 29 przypadkach, w tym u 21 kobiet i 8 mężczyzn (**Tabela 4**).

Z przeprowadzonych wywiadów wynikało, że przyczyną pourazowego leczenia protetycznego były w 32 przypadkach wypadki komunikacyjne, w znacznej większości u kobiet (28 dotyczyło kobiet i 4 mężczyzn). U następnych 13 osób stwierdzono pobicie (5 kobiet i 8 mężczyzn). Uderzenie spowodowane potknięciem wystąpiło u 8 pacjentów (w tym u 5 kobiet i 3 mężczyzn). Uprawianie sportu doprowadziło do leczenia 6 pacjentów (5 kobiet i 1 mężczyzna). Natomiast po jatrogennych wygojonych złamaniach zuchwy do leczenia trafiły 2 kobiety (**Tabela 5**).

Pacjenci z urazem szczęki to 9 osób (w tym 6 kobiet i 3 mężczyzn). Natomiast pacjenci z urazem zuchwy to 47 osób (w tym 37 kobiet i 10 mężczyzn). Uraz jednoczesny szczęki i zuchwy dotyczył 5 pacjentów (w tym 2 kobiet i 3 mężczyzn) (**Tabela 6**).

Wzrost napięcia mięśni twarzy po stronie lewej stwierdzono w 13 przypadkach (12 kobiet i 1 mężczyzna). Po stronie prawej wzrost napięcia mięśni twarzy wystąpił w 11 przypadkach (w 7 u kobiet i 4 u mężczyzn). Obustronny wzrost napięcia wystąpił w 23 przypadkach (w tym u 18 kobiet i 5 u mężczyzn). Należy podkreślić, że wzrost napięcia mięśni po urazie nie wystąpił u 14 chorych (8 kobiet i 6 mężczyzn) (**Tabela 7**).

Leczenie protetyczne obejmujące lewy staw skroniowo-zuchwowy zastosowano u 18 pacjentów (w tym 17 kobiet i 1 mężczyzna). Leczenie protetyczne prawego stawu skroniowo-zuchwowego było konieczne u 14 pacjentów (8 kobiet i 8 mężczyzn). Zarówno lewy, jak i prawy staw skronio-

Tabela 4. Zasięg odwodzenia żuchwy w badaniu klinicznym

Table 4. Depression of the mandible in a clinical trial

	Zasięg do 39 mm	Zasięg powyżej 40 mm
Kobiety	24	21
Mężczyźni	8	8
Razem	32	29

Tabela 5. Przyczyny urazów zakwalifikowanych do leczenia protetycznego u kobiet i mężczyzn

Table 5. Causes of injuries classified for prosthetic treatment in women and men

Przyczyny leczenia protetycznego	Wypadki komunikacyjne	Pobicie	Uderzenie spowodowane potknięciem	Sport	Po jatrogennym wygojonym złamaniu żuchwy
Kobiety	28	5	5	5	2
Mężczyźni	4	8	3	1	-
Razem	32	13	8	6	2

Tabela 6. Umiejscowienie urazu u kobiet i mężczyzn

Table 6. Location of injury in men and women

	Szczęka	Żuchwa	Szczęka i żuchwa
Kobiety	6	37	2
Mężczyźni	3	10	3
Razem	9	47	5

Tabela 7. Lokalizacja pourazowego wzrostu napięcia mięśni twarzy u kobiet i mężczyzn

Table 7. Location of posttraumatic tension in facial muscles in men and women

	Strona lewa	Strona prawa	Strona lewa i prawa	Bez wzrostu napięcia
Kobiety	12	7	18	8
Mężczyźni	1	4	5	6
Razem	13	11	23	14

Tabela 8. Konieczność leczenia protetycznego w obrębie stawów skroniowo-żuchwowych

Table 8. Prosthetic treatment in temporomandibular joints

	Staw skroniowo-żuchwowy lewy	Staw skroniowo-żuchwowy prawy	Staw skroniowo-żuchwowy lewy i prawy
Kobiety	17	8	20
Mężczyźni	1	6	9
Razem	18	14	29

Tabela 9. Rodzaje przeprowadzonego leczenia u kobiet i mężczyzn

Table 9. Types of treatment performed in men and women

	Wykonane szyny odciążające	Wykonywanie ćwiczeń Gerrey'ego	Masaż mięśni	Odstąpienie od leczenia
Kobiety	37	2	2	6
Mężczyźni	13	2	1	2
Razem	50	4	3	8

wo-żuchwowy trzeba było objąć leczeniem w 29 przypadkach (20 kobiet i 9 mężczyzn) (**Tabela 8**).

W 50 przypadkach u pacjentów poddanych leczeniu wykonano szyny odciążające (w tym u 37 kobiet i u 13 mężczyzn). Ćwiczenia Gerry'ego

zalecono w 4 przypadkach (w tym u 2 kobiet i 2 mężczyzn). Masaż mięśni zalecono 3 pacjentom, (2 kobietom oraz 1 mężczyźnie) (**Tabela 9**).

Na różnych etapach z leczenia zrezygnowało 8 osób, 6 kobiet i 2 mężczyzn. Należy podkreślić, że

u wszystkich pacjentów poddanych leczeniu nastąpiła poprawa najpóźniej 3 miesiące od rozpoczęcia leczenia.

Podsumowanie

W latach 2006–2013 do pourazowego leczenia protetycznego we wrocławskiej klinice zgłosiło się zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn. Najwięcej pacjentów pochodziło z Wrocławia, stanowili oni 47,6% leczonych. Wypadki komunikacyjne były przyczyną 52,4% urazów. Obrażenia najczęściej dotyczyły żuchwy i występowały u 77,04% pacjentów. Wzrost napięcia mięśni twarzy najczęściej występował obustronnie i dotyczył 37,7% przyjętych pacjentów. Leczenie protetyczne w 47,5% przypadków obejmowało lewy i prawy staw skroniowo-żuchwowy. Podstawową metodą leczenia było wykonanie szyn odciążających (w 81,9% przypadków).

Należy potwierdzić skuteczność leczenia, bowiem u wszystkich pacjentów po przeprowadzeniu odpowiedniej terapii protetycznej, czyli wykonaniu płytki odciążającej oraz wspomagających zabiegach fizjoterapeutycznych, takich jak ćwiczenia mięśniowe Gerry'ego, oraz masażach mięśni, dolegliwości pourazowe szybko ustępowały.

Oświadczenia

Oświadczenie dotyczące konfliktu interesów

Autorzy deklarują brak konfliktu interesów w autorstwie oraz publikacji pracy.

Źródła finansowania

Autorzy deklarują brak źródeł finansowania.

Piśmiennictwo

- [1] Haug R H, Prather J, Indresano A. An epidemiologic survey of facial fractures and concomitant injuries. *J Oral Maxillofac Surg.* 1990;48:926–932.
- [2] Silvennoinen U, Iizuka T, Oikarinen K, Lindqvist C. Analysis of possible factors leading to problems after non-surgical treatment of condylar fractures. *J Oral Maxillofac Surg.* 1994;52:793–799.
- [3] Will L A, West R A. Factors influencing the stability of sagittal split osteotomy for mandibular advancement. *J Oral Maxillofac Surg.* 1989;47:813–818.

- [4] Ellis E, Simon P, Throckmorton G. Occlusal results after open or closed treatment of fractures of the mandibular condylar process. *J Oral Maxillofac Surg.* 2000;58:260–268.
- [5] Ellis E. Complications of mandibular condyle fractures. *Int J Oral Maxillofac Surg.* 1998;27:255–257.
- [6] Laine P, Kontio R, Salo A, et al. Secondary correction of malocclusion after treatment of maxillofacial trauma. *J Oral Maxillofac Surg.* 2004;62:1312–1320.
- [7] Becking A G, Zijderveld S A, Tuinzing D B. The surgical management of post-traumatic malocclusion. *J Oral Maxillofac Surg.* 1998;56:1370–1374.
- [8] Proffit W R, Phillips C, Turvey T A. Stability following superior repositioning of the maxilla. *Am J Orthod Dentofacial Orthop.* 1987;92:151–163.
- [9] Chalmers J LC. Fractures involving the mandibular condyle: a post-treatment survey of 120 cases. *J Oral Surg.* 1947;5:45–73.
- [10] De Riu G, Gamba U, Anghinoni M, Sesenna E. A comparison of open and closed treatment of condylar fractures: a change in philosophy. *Int J Oral Maxillofac Surg.* 2001;30:384–389.
- [11] Konstantinovic V S, Dimitrijevic B. Surgical versus conservative treatment of unilateral condylar process fractures: CLINICAL and radiographic evaluation of 80 patients. *J Oral Maxillofac Surg.* 1992;50:349–352.
- [12] Ellis E, Throckmorton G S. Facial symmetry after closed and open treatment of fractures of the mandibular condylar process. *J Oral Maxillofac Surg.* 2000;58:719–728.
- [13] Villarreal P M, Monje F, Junquera L M. Mandibular condyle fractures: determinants of treatment and outcome. *J Oral Maxillofac Surg.* 2004;62:155–163.
- [14] Dahlström L, Kahnenberg K E, Lindahl L. 15-year follow-up on condylar fractures. *Int J Oral Maxillofac Surg.* 1989;18:18–23.
- [15] Schendel S A, Epker B N. Results after mandibular advancement surgery: an analysis of 87 cases. *J Oral Surg.* 1980;38:265–282.

Zaakceptowano do edycji: 2017-09-01
Zaakceptowano do publikacji: 2017-11-02

Adres do korespondencji:

lek. dent. Andrzej Matysa
ul. Krakowska 26
50-425 Wrocław
e-mail: andrzejmatysa@o2.pl